

gas va usar un mot *carbena* en el seu *Libro de Poesía christiana* (Toledo, 1590), en un context que Rdz. Marín (vegeu-lo en les seves 2500 Voces) entén com «mentidero» o «reunió de criades»: el sentit primer d'aquest seria 'lloc on retallen (critiquen, etc.)'.¹

El mot àrab recollit per RMa. no té explicació clara en el lèxic àrab, com sigui que no hi ha un mot així en àrab antic (no en Dozy, *Suppl.*, ni en Lane ni Freytag), i tampoc l'arrel *krš* (que significa «être plissée, ridée» i no és gaire productiva) no ens en donaria compte. Podria ser, doncs, un mot mossàrab, particularment una metàtesi d'un *karnağa* però aquest hauria de ser un manlleu del cat. *carnatge*, i això no convenç; més aviat metàtesi d'un mossàr. *karnāča* = cast. *carnaza* o d'un *karniča* = cast. *carniza* = *carnicertà*. Idees més acceptables que un manlleu mossàrab d'un mot estrictament català en hispano-romànic.

Però tenint en compte que l'àrab vulgar d'Espanya tendia a confondre les dues velars semítiques *k* i *q*, tindrem dret a admetre que pot tractar-se d'un àr. vg. hispànic *qaršana* format amb sufix àrabic -*ān*, del qual l'hispanoàrab hauria extret després un verb vulgar *karšan*. L'arrel àrabiga *qrš*, en efecte, encara que no molt descabdellada ni divulgada (manca en Lane, però aquest volum de l'obra, que és pòstum, és molt incomplet), és certament antiga: el Firuzabadí la dóna en el sentit de «abscondit», «va tallar»; la forma iv (*iqrāš*) en el sentit de «laesit, sed non fregit os (vulnus)», i tant ell com el Djauharí li atribueixen el sentit de «bescantar (algú)» («male de aliquo locutus fuit, obtrectavit», pròpiament, doncs «retallar», cf. l'ex. de D. de Vegas), Freytag III, 424. Dozy, *Suppl.* II, 327, troba en lèxics vulgar africans *qrš* «croquer», «gruger (manger)», «grincer des dents» (1001 Nits), en forma III «s'attaquer à», «ils en vinrent aux mains»,² forma v «lutter» i *qirās* «lutte»; Beaussier: *qrš* «couper d'un coup de dent», *qarraš* «concasser, broyer grossièrement», «casser des pierres, les réduire en pierraille», «ronger en faisant du bruit (rat)», *taqāraš* «lutte», i un *qrš* «lutte» que deu ser més aviat *qarāš* o *qirāš* però també es podria entendre *qarrāš* (cf. encara un *qaršūn* o *quršūn* «balles de fusil», entre els beduïns àrabs d'Algèria).

Hi ha encara un mot del català antic, altrament rar, en el *Somni de Joan Joan* (valencià de la fi del S. xv) que podria venir d'aquí *fer carraix*, que sembla tenir el sentit de «esqueixar-se, rompre's»: «i quan lo vent li va mancant / creix lo pantaix, / per hon [¿no hauríem de llegir més aviat *però?*] prou voltes fa *carraix* / tantost l'antena» (v. 1148); l'aspecte del mot pot semblar àrab, i el tipus formatiu *qarrāš* és efectivament el de bastants substantius abstractes intensius (cf. el cit. més amunt de Beaussier).

En fi és possible, encara, que vingui d'ací un mot popular i afectiu que trobem en parlars de comarques molt diverses, però més que enlloc des del Camp de Tarr. cap al Sud: *karčōt* equivalent valencià del *clatellada* del Princ. (Renat, «Camí», 14-iv-1934), i vegeu-ne diversos testimonis valencians en l'AlcM; «plantofada, catxamona» a Gandesa («a veure si te

pegaté un *carxot*», en *Excursions* III, 100; *carxotada* en «la gorra se me va embolà en la rebolica, de una *carxotada*», *Canyissas*, 43; *carjotar* «casca», Sanelo, f° 148vbis), però és veritat que *carxot* almenys en el sentit secundari de «quantitat de líquid que es beu d'una vegada» és també del Lluçanès, Torelló i Cardener (*AlcM*) i el DAG. dóna el mot com a usat també a Vic; en tot cas és així mateix rossellonès: «faig un salt cap a n'ell, / li arrenqui d'un grapat lo porcell, / y li envihi un mestre *carxot!*», Saisset (*Rialles*, 1906, p. 8) i *Catalanades*, p. 143 (s. v. *roina*; *MiscFabra*, p. 184). Aquests testimonis de comarques del N. ens fan titubegar; però cal tenir en compte que els termes afectius sovint viatgen lluny. I per això m'inclinaria a creure que tot això prové d'un mossarabisme derivat de la citada arrel vulgar, format amb el romànic o llatí -ARUS: seria doncs, una pronúncia *qaršūt* amb a velar ben justificada en un mot on seguiria -f i precedirien q i r totes consonants velaritzants;² altrament cf. l'àr. *qārīša* «vulnus quo os inciditur, sed non frangitur», Firuzabadí.

Que hi hagi relació amb aquests altres mots, ja és més dubtós: ant. *xerqueria* «rastró donde se mataban reses menores» (*DACEsp.*); Manterola registra en el gloss. una *charqueria* «acción vituperable, baja o ruin»; *ganado acharcano* (*DHiAcEsp.*); port. *carne de enxerca* «a que se vende fóra do açougue, e a olho», que Viterbo₂ dóna amb exs. relatiu a Penadono (a. 1512), Numão i Porto (S. XVI), mentre que Leite de V., *RLus*. XXVII, 286 remet a un text publ. en *PHM. Leges* II, 30, de Santarem, posterior a 1296. —² Em deien el 1936 que a Juneda pronuncien *catxot* en lloc de *carxot*; això, però, pot ser una forma alterada per la influència coincident del cast. *cachete* [S. xv] i del cat. occid. *catxamona* id.

CARXOFA, de l'hispanoàrab *ḥaršāfa*, *ḥuršāfa* (àrab *ḥaršāfa*), «card mengivol», «carxofa». □ 1.^a doc.: c. 1460 Joanot Martorell.

Aquí com a nom d'un ornament daurat, de relleu: «hon se mostraven carts de argenteria brodats, los caps de les *carxofes*, alt, eren d'or ab smalts», *Tirant*, Ag. I, 125. Acc. secundària també documentada a França: «une grosse *carchoffe* d'or» en el belga Jean Molinet (S. XVI, però referint-se a fets de 1499), mentre que altres dades franceses d'aquest temps es refereixen almenys en majoria a l'hortalissa: fr. *carbioppe*, *cha-*, 1542, 1551, 1561, oc. *carchofo*, etc. (1544); veg. E. Rolland, *Flore Pop.* VII, 115; JLBonaparte, *Neo-Latin names for artichoke* (*Transactions of the Philol. Soc.*, apè a. 1882-83, pp. 41-46; *VRom.* IV, 90). Però les formes gallo-romàniques foren manlleuades per conducte del català; hi ha també it. *carciòfo* però és masculí, pres del collectiu àrab *ḥaršūf*. I el cast. *alcachofa* [1548], que fou primer *carchofa* [1423] o *alcarchofa* [c. 1495], és probable també que sigui pres per conducte de la nostra llengua: primer, per la raó fonètica que explico en el DCEC (*ALCACHOFA* I, 92b), després perquè els termes realment antics i po-